

Lettera di Aristeia a Filocrate

Come sia possibile orientare alla giustizia l'agire umano e l'azione di governo

167,3-169,1

Parla Eleazaro, sacerdote in Gerusalemme

ἢ γὰρ ἐπαγρύπνησις ἀνθρώπων ἀπωλεία ἀνόσιος.

Ὁ δὲ νόμος ἡμῶν κελεύει μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ μηδένα κακοποιεῖν. Καὶ περὶ τούτων οὖν, ὅσον ἐπὶ βραχὺ διεξελεθῆναι προσυπεδείξαμέν σοι διότι πάντα κεκανόνισται πρὸς δικαιοσύνην, καὶ οὐδὲν εἰκὴ κατατέτακται διὰ τῆς γραφῆς οὐδὲ μυθῳδῶς, ἀλλ' ἵνα δι' ὅλου τοῦ ζῆν καὶ ἐν ταῖς πράξεσιν ἀσκῶμεν δικαιοσύνην πρὸς πάντας ἀθρώπους, μεμνημένοι τοῦ δυναστεύοντος θεοῦ.

187,1-192,2

Il faraone Tolomeo Filadefo dialoga coi i Settanta esperti della tradizione di Israele

Ὅτε δὲ καιρὸν ἔλαβεν ἐκ διαστήματος, ἠρώτησε τὸν ἔχοντα τὴν πρώτην ἀνάκλισην —ἦσαν γὰρ καθ' ἡλικίαν τὴν ἀνάπτωσιν πεποιημένοι— Πῶς ἂν τὴν βασιλείαν μέχρι τέλους ἄπταιστον ἔχων διατελοῖ;

Βραχὺ δὲ ἐπισχὼν εἶπεν· Οὕτως ἂν μάλιστα διευθύνοισ, μιμούμενος τὸ τοῦ θεοῦ διὰ παντὸς ἐπιεικές. Μακροθυμία γὰρ χρώμενος, καὶ κολάζων τοὺς αἰτίους ἐπιεικέστερον <ἢ> καθὼς εἰσιν ἄξιοι, μετατιθεῖς ἐκ τῆς κακίας καὶ εἰς μετάνοιαν ἄξεις.

Ἐπαινέσας δὲ ὁ βασιλεὺς τὸν ἐχόμενον¹ ἠρώτα· Πῶς ἂν ἕκαστα πράττοι; Ὁ δὲ ἀπεκρίθη <ὅτι> τὸ δίκαιον εἰ πρὸς ἅπαντας διατηροῖ, [ἐαυτῷ] καλῶς τὰ ἕκαστα πράξει, διαλαμβάνων ὅτι πᾶν ἐννόημα σαφές ἐστι θεῷ· καταρχὴν δὲ θεοῦ φόβου λαμβάνων ἐν οὐδενὶ διαπίπτεις.

Καὶ τοῦτον δὲ εὖ μάλα παραδεξάμενος ἕτερον ἐπηρώτα· Πῶς ἂν

¹ quello che stava accanto (il verbo alla forma media è intransitivo)

εὐνόους ἑαυτῷ ἔχοι τοὺς φίλους; Κἀκεῖνος εἶπεν· Εἰ θεωροίησαν πολλήν σε πρόνοιαν ποιούμενον ὧν ἄρχεις ὄχλων· σὺ δὲ τοῦτο πράξεις ἐπιβλέπων ὡς ὁ θεὸς εὐεργετῇ τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος, ὁ ὑγείαν αὐτοῖς καὶ τροφήν καὶ τὰ λοιπὰ κατὰ καιρὸν παρασκευάζων ἅπαντα. Συνεπιμαρτυρήσας δὲ τούτῳ τὸν ἐχόμενον ἠρώτα· Πῶς ἂν ἐν τοῖς χρηματισμοῖς καὶ διακρίσεσιν εὐφημίας τυγχάνοι καὶ ὑπὸ τῶν ἀποτυγχανόντων; Ὁ δὲ εἶπεν· Εἰ πᾶσιν ἴσος γένοιο τῷ λόγῳ, καὶ μηδὲν ὑπερηφάνως μηδὲ τῇ περὶ σεαυτὸν ἰσχύι πράσσοις κατὰ τῶν ἀμαρτανόντων. Τοῦτο δὲ ποιήσεις τὴν διάταξιν βλέπων τὴν ὑπὸ τοῦ θεοῦ

208-211

Ἐπαινέσας αὐτὸν τῷ μετ' αὐτὸν εἶπε· Πῶς ἂν φιλόανθρωπος εἴη; Κἀκεῖνος ἔφη· Θεωρῶν ὡς ἐν πολλῷ χρόνῳ καὶ κακοπαθείαις μεγίσταις αὐξοί τε καὶ γεννάται τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος· ὅθεν οὔτε εὐκόπως δεῖ κολάζειν, οὔτε αἰκίαις περιβάλλειν· γινώσκων ὅτι τὸ τῶν ἀνθρώπων ζῆν ἐν ὀδύναίς τε καὶ τιμωρίαις κατέστηκεν. Ἐπινοῶν οὖν ἕκαστα πρὸς τὸν ἔλεον τραπήσῃ· καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἐλεήμων ἐστίν.

Ἀποδεξάμενος δὲ τοῦτον ἐπυνθάνετο τοῦ κατὰ τὸ ἐξῆς· Τίς ἀναγκαιότατος τρόπος βασιλείας; Τὸ συντηρεῖν, εἶπεν, αὐτὸν ἀδωροδόκητον, καὶ νῆφειν τὸ πλεῖον μέρος τοῦ βίου, καὶ δικαιοσύνην προτιμᾶν, καὶ τοὺς τοιούτους φιλοποιεῖσθαι· καὶ γὰρ ὁ θεὸς φιλοδίκαιός ἐστιν.

Ἐπισημήνας καὶ τοῦτον πρὸς τὸν ἕτερον εἶπε· Τί τὸ τῆς εὐσεβείας ἐστὶ κατάστημα; Ἐκεῖνος δὲ ἔφη· Τὸ διαλαμβάνειν ὅτι πάντα διὰ παντὸς ὁ θεὸς ἐνεργεῖ καὶ γινώσκει, καὶ οὐθὲν ἂν λάθοι ἄδικον ποιήσας ἢ κακὸν ἐργασάμενος ἄνθρωπος· ὡς γὰρ θεὸς εὐεργετῇ τὸν ὅλον κόσμον, οὕτως καὶ σὺ μιμούμενος ἀπρόσκοπος ἂν εἴης.

Ἐπιφωνήσας δὲ τούτῳ πρὸς τὸν ἕτερον εἶπε· Τίς ὅρος τοῦ βασιλεύειν ἐστίν; Ὁ δὲ ἔφη· Τὸ καλῶς ἄρχειν ἑαυτοῦ, καὶ μὴ τῷ πλούτῳ καὶ τῇ δόξῃ φερόμενον ὑπερήφανον καὶ ἄσχημόν τι ἐπιθυμῆσαι, εἰ καλῶς λογίζοιο· πάντα γὰρ σοι πάρεστιν ὅσα δέον. Ὁ θεὸς δὲ ἀπροσδεής ἐστὶ καὶ ἐπιεικής. Καὶ σὺ καθόσον ἄνθρωπος ἐννόει, καὶ μὴ πολλῶν ὀρέγου, τῶν δὲ ἱκανῶν πρὸς τὸ βασιλεύειν.